

Wstęp

Pojęcie dyplomacji jest interpretowane na wiele sposobów i stanowi fascynujący obiekt studiów tak w perspektywie historycznej, jak i współczesnej. Uważny obserwator procesów zachodzących w środowisku międzynarodowym zapewne dostrzeże, że obszar zagadnień, które obejmuje dyplomacja, nieustannie się poszerza. Poszerzeniu ulega grono aktorów dyplomacji (ta klasycznie rozumiana dotyczyła państw utrzymujących ze sobą stosunki) i jej zakres przedmiotowy (mówi się o jej różnych rodzajach); do prowadzenia dyplomacji wykorzystywane są inne, nowe narzędzia. Przyczyną tych zmian są zwłaszcza globalizacja, postęp technologiczny, cyfryzacja i związany z nią rozwój technologii komunikacyjnych. Wyzwaniem staje się zatem bliższe przyjrzenie się zachodzącym przeobrażeniom współczesnej dyplomacji.

Na wstępie należy poczynić kilka uwag. Po pierwsze, istotne jest doprecyzowanie, w jaki sposób – do celów badań zawartych w tej monografii – rozumie się i używa pojęcia dyplomacji. Dyplomacja jest pojmowana na wiele sposobów i w różnych kontekstach przywoływanych w tej pracy, co może budzić niejasności. Wystarczy tu wspomnieć, że klasyk, brytyjski dyplomata sir Harold Nicolson odnotował – do czego odniesiono się na dalszych kartach tej książki – pięć znaczeń pojęcia dyplomacji: polityka zagraniczna, negocjacje, sposób prowadzenia negocjacji, służba zagraniczna i umiejętności przydatne w uprawianiu dyplomacji (1942: 13–14). W przedkładanej monografii postrzega się dyplomację w sposób (częściowo)

zbliżony do podejścia Nicolsona – przychyłono się do poglądu, że istotą dyplomacji są negocjacje i cały proces im towarzyszący (czy też – jak to ujmuje ten autor – sztuka negocjacji, *art of negotiation*; 2001: 2). Prowadzenie negocjacji wiąże się bowiem z zaakcentowaniem znaczenia komunikacji, której narzędzia – jak zauważono – pod wpływem rozwoju technologicznego gwałtownie się zmieniają (np. pojawienie się i wzrost znaczenia mediów społecznościowych, możliwości komunikowania się przez komunikatory internetowe etc.). Zaowocowało to odchodzeniem od klasycznego, państwowo-centrycznego podejścia do dyplomacji – znaczenia nabierają wspomniani (nowi, inni) aktorzy dyplomacji. Krąg ten obejmuje nie tylko suwerenne państwa, lecz także *polities* – by posłużyć się terminem używanym przez Yale’a H. Fergusona i Richarda W. Mansbacha w ich pracach (np. 2004, 2008) – czyli struktury innego rodzaju, niebędące państwami, o czym jeszcze dalej. Także tacy aktorzy o charakterze niepaństwowym jak np. organizacje pozarządowe współcześnie wpływają na stosunki między uczestnikami na forum międzynarodowym, zarazem czynnie się w nie angażując. Biorąc powyższe pod uwagę, do celów tej pracy przyjęto zatem szerokie rozumienie dyplomacji. Dyplomacja oznacza tu równie negocjacje, jak i towarzyszący im proces, w tym zaplecze normatywne, profesjonalne i organizacyjno-techniczne oraz całość stosunków między państwami i innymi pozapaństwowymi uczestnikami stosunków międzynarodowych, takimi jak różne struktury pozapaństwowe, organizacje międzynarodowe, pozarządowe, jednostki czy nawet dane instytucje. Takie ujęcie powoduje, że ma się do czynienia z nowymi obszarami czy też polami (precyzyjniej – „subpolami”, o czym dalej) dyplomacji, wątkiem, który podjęto w kolejnych rozdziałach tej książki.

Po drugie, wstępnego wyjaśnienia wymaga pojęcie pola, które zastosowano w przedstawianych badaniach i któremu więcej uwagi poświęcono w pierwszym rozdziale. Należy tu zasygnalizować, że termin „pole”, przyjęty w tej pracy, użyto w znaczeniu „obszar” (badań) czy też „rodzaj” dyplomacji. Termin „pole” (ang. *field*, fr. *le champ*) został zapożyczony z rozwijanych w naukach społecznych teorii pola (*theories of field*), o których mowa dalej i które

znalazły również zastosowanie w badaniach zagadnień z zakresu stosunków międzynarodowych, w tym dyplomacji, np. publicznej. Mówiąc o polach dyplomacji, także w tytule tej monografii, w tytułach poszczególnych rozdziałów, określając w ten sposób omawiane jej obszary, chciano nawiązać do tego dorobku. Trzeba przy tym zaznaczyć, że skoro dla potrzeb pracy dyplomacja ujmowana jest jako pole, to jej obszary są w istocie „subpolami”, jako że się w niej „zawierają” (jakkolwiek dla zachowania klarowności wywodu w tytułach kolejnych rozdziałów określono je – jak już zaznaczono – polami).

Tematem prezentowanej pracy są zatem pola (a dokładniej – „subpola”, obszary) współczesnej dyplomacji, pojmowanej szeroko. Zidentyfikowano je, kierując się wnioskami wyciągniętymi z analizy dokumentu Strategia polskiej polityki zagranicznej 2017–2021 (MSZ 2017b) i badając wybrane przykłady działań Polski w kontekście międzynarodowym. Z tego względu przedział czasowy prowadzonych badań to lata 2017–2021, czyli okres obejmujący także początkową fazę pandemii Covid-19, jakkolwiek – jeśli zasadne było przytoczenie także przykładów działań podejmowanych przed i po analizowanym okresie – to sięgano także i po nie. W tym miejscu należy zauważyć ograniczenia prowadzonych badań. Po pierwsze, badano przykłady działań jednego państwa, czyli Polski, w sferze międzynarodowej. W związku z tym, że wyłonienie omawianych obszarów dyplomacji jest wynikiem przeprowadzonych badań przypadku Polski, to zawarte w pracy rozróżnienie może mieć inną strukturę, jeśli analizować się będzie działania innych państw. Poza omawianymi dalej rodzajami (obszarami) dyplomacji, w literaturze przedmiotu zgłębia się też inne, które nie są tu przedmiotem rozważań ze względu na przywołane ograniczenia. Należy zaznaczyć, że z uwagi na specyfikę różnych państw inaczej rozkładają się akcenty, jeśli chodzi o rodzaje i sposoby prowadzonej przez nie dyplomacji. Przedkładana praca odzwierciedla rodzime uwarunkowania. Po drugie – mając powyższe na uwadze – za punkt wyjścia przyjęto ustalenia zawarte w Strategii... (MSZ 2017b), co wytyczyło zakres badań. Jednocześnie dążono do ukazania genezy i szerszego kontekstu podejmowanych zagadnień.

Trzeba też dodać, że monografia nie jest poświęcona analizie polityki zagranicznej Polski, czyli badaniu procesów decyzyjnych na szczeblu rządowym, lecz badaniom szeroko pojmowanej dyplomacji, ilustrowanym wybranymi przykładami działań państwa w stosunkach międzynarodowych. Tematem pracy nie jest wobec tego naukowy opis zasad i mechanizmów rządzących polityką zagraniczną na przykładzie Polski. W pracy nie traktowano także pojęć polityki zagranicznej i dyplomacji jako synonimów.

Podjęcie tak postawionego tematu jest istotne z kilku powodów. Pierwszy z nich dotyczy istniejącej na rodzimym rynku wydawniczym luki – daje się odczuć niedosyt prac o charakterze teoretycznym dotyczących dyplomacji. Następnie, pociąga to za sobą konieczność wypracowania i przyjęcia w literaturze przedmiotu siatki pojęciowej w języku polskim z zakresu studiów nad dyplomacją. Z tego powodu wyzwaniem w trakcie pisania tej książki było znalezienie terminów w języku polskim, które oddają znaczenie pojęć używanych w wykorzystywanych tekstach anglojęzycznych. Inaczej mówiąc, w pracy proponowano pojęcia, starając się oddać pierwotny sens. Wreszcie, ponieważ w książce pojmuje się dyplomację *sensu largo*, to w kolejnych rozdziałach rozważano dyplomację kulturalną, publiczną, ekonomiczną, naukową i cyfrową (katalog ten, rzecz jasna, nie jest zamknięty, lecz uwarunkowany wymienionymi ograniczeniami), kierując się dążeniem do ukazania poruszanych problemów w sposób możliwie kompleksowy.

Zadaniem badawczym było poszukiwanie odpowiedzi na postawione dalej pytania. Po pierwsze, jak ewoluowało pojęcie dyplomacji i jak współcześnie należy je rozumieć na gruncie nauk społecznych? Po drugie, na czym polegają i w jaki sposób można wykorzystywać teorie pola, zwłaszcza pojęcie pola, do badania dyplomacji? Na koniec, jakie pola („subpola”, obszary) dyplomacji można zidentyfikować, badając przykłady działań Polski na forum międzynarodowym? W kolejnych rozdziałach starano się udzielić odpowiedzi na te pytania.

Celem badawczym jest pogłębiona analiza rozumienia pojęcia dyplomacji na gruncie teorii pola i identyfikacja jej współczesnych obszarów (pól). Realizacja tak postawionego celu była możliwa

dzięki badaniu wybranych przykładów działania Polski poza granicami. Ponadto dążono do zwrócenia uwagi na rozwój badań w zakresie studiów nad dyplomacją, podkreślając odrębność tego obszaru badawczego.

Sprawdzeniu poddano hipotezę zakładającą, że w czasach współczesnych pojęcie dyplomacji ewoluuje i obecnie pojmuje się ją w sposób szeroki. Tym samym założono, że szerokie pojmowanie dyplomacji przejawia się zarówno w wyodrębnianiu jej (nowych) obszarów (pól), jak i zwiększeniu się liczby zaangażowanych aktorów, uczestniczących w procesie jej prowadzenia.

Nowe obszary (pola) dyplomacji związane są przede wszystkim z rozwojem procesów globalizacyjnych, komunikacyjnych, postępem technologicznym, które wpływają na zredefiniowanie tradycyjnych funkcji dyplomatycznych, określonych w Konwencji wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z 1961 r. Tym samym ewolucji ulega tradycyjna rola dyplomaty (ambasadora) i jego funkcja – od negocjatora, reprezentującego interes i punkt widzenia własnego państwa (ujęta w konwencji funkcja reprezentacyjna), do organizatora stosunków między rządami, które – korzystając z dobrodziejstw współczesnej technologii – mogą komunikować się bezpośrednio. Upowszechnienie internetu, możliwość bezpośredniej komunikacji elektronicznej wpływa też na to, w jaki sposób prowadzi się np. współczesną korespondencję dyplomatyczną. Ponadto powstanie i rozwój takich aktorów, jak Unia Europejska, wywiera wpływ na prawo dyplomatyczne, jako że oryginalne rozwiązania w tej materii zostały zaprojektowane z myślą o państwowych uczestnikach stosunków międzynarodowych (zmiany widać także w kontekście funkcjonowania Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych; Wouters, Duquet 2015: 161–162). Aktorami uprawiającymi dyplomację stają się, poza państwami, w coraz większym stopniu niepaństwowi uczestnicy stosunków międzynarodowych; jedni i drudzy wykorzystują dziś także inne niż tradycyjne fora do prowadzenia działań dyplomatycznych (co ma miejsce np. w przypadku działań z zakresu dyplomacji publicznej). Sprawdzenie postawionej hipotezy było zatem możliwe w drodze przyjęcia rozumienia dyplomacji jako pola (badań) nauk społecznych,

a następnie wyodrębnienia i przeanalizowania jej, tj. dyplomacji, pól (czy też – uściślając – „subpól”).

Przeprowadzenie badań tak postawionego problemu jest ważne i uzasadnione przede wszystkim dlatego, że dotychczasowe pojmowanie dyplomacji, sprowadzające ją do sformalizowanych kontaktów przedstawicieli rządów wysokiego szczebla za pośrednictwem dyplomatów (ambasadorów), ustaleń podejmowanych w kuluarach i jednokierunkowym przekazie („rządy do rządów”) ulega erozji. Dyplomacja wykracza poza „salony”, staje się bardziej dwukierunkowa, angażuje społeczeństwa (przekaz „rządy do społeczeństw” i „społeczeństwa do społeczeństw”), przeobraża się w mniej formalną, a bardziej „ludzką” czy też medialną. Nasuwa to pytania nie tylko o rolę współczesnego dyplomaty, lecz także o sposoby prowadzenia dyplomacji w obecnych czasach.

W pracy nie przesądzono *a priori* o zmierzchu (funkcji i form) tradycyjnie rozumianej dyplomacji. Współczesny sposób myślenia o dyplomacji, poszerzenie jej zakresu i kręgu uczestników traktuje się raczej jako komplementarne do klasycznych sposobów jej uprawiania, wzmacniające tradycyjny przekaz. W trakcie prowadzenia badań prezentowanych w tej pracy zamierzano wskazać procesy i prawidłowości, które zachodzą pod wpływem ewolucji w pojmowaniu dyplomacji. Uwagę należy zwrócić na dwa podkreślane już wcześniej zjawiska – nowo powstałe obszary dyplomacji, jak i nowi jej uczestnicy i odbiorcy. Inspiracją dla takiego podejścia są studia autorów przywoływanych na kolejnych kartach, dla których dyplomacja jest przede wszystkim fenomenem społecznym i – jako taka – powinna być badana na gruncie nauk społecznych (Galtung, Holmboe Ruge 1965, Keller 1956, Adler-Nissen 2011).

Sprawdzenie postawionej hipotezy i osiągnięcie celu badawczego wymagały przyjęcia podejścia interdyscyplinarnego, co umożliwiło użycie metod prowadzenia badań właściwych naukom społecznym. Procesom akumulacji, analizowania i kategoryzowania poddano materiał faktograficzny dotyczący przykładów działań Polski, a nasuwające się w drodze jego analizy spostrzeżenia dopełniają prowadzone w pracy rozważania teoretyczne. Analizą czynnikową posłużono się – w pewnym zakresie – do wskazania na

uwarunkowania, które determinują zmiany w pojmowaniu dyplomacji. Jeśli chodzi o techniki badawcze, to wykorzystano zwłaszcza krytyczną analizę literatury przedmiotu, różnorodnych materiałów źródłowych i dokumentów, w tym aktów prawnych. W szczególności wyzwaniem stała się selekcja wykorzystanej literatury przedmiotu, prac, które albo stanowią swoisty kanon dzieł z zakresu studiów nad dyplomacją i jako takie powinny być zostać wspomniane w tej monografii jako materiał referencyjny, albo też wymagały odnotowania jako świadectwo dotychczasowego dorobku z tego obszaru.

Struktura pracy składa się z sześciu rozdziałów, wstępu i zakończenia. W poszczególnych rozdziałach analizowano częściowe problemy badawcze w celu rozwiązania głównego problemu badawczego i sprawdzenia postawionej hipotezy. Kolejne rozdziały przedstawiają etapy prowadzonych badań, poczynając od zagadnień teoretycznych, a następnie – przykłady z praktyki życia międzynarodowego w odniesieniu do Polski.

W pierwszym rozdziale skoncentrowano się na kwestiach teoretycznych – rozdział ten stanowi wprowadzenie do metodologii badań dyplomacji na gruncie nauk społecznych. Poświęcono tu uwagę pojęciu pola, przedstawiając genezę i wybrane teorie pola opracowane przez badaczy nauk społecznych. W sposób szczególny przyjrano się podejściu amerykańskiego politologa Quincy'ego Wrighta, który postulował wyodrębnienie pola (dyscypliny) stosunków międzynarodowych. Następnie badano zakres studiów nad dyplomacją, dokonując przeglądu dorobku zagranicznego i krajowego, wskazując na znaczną rozpiętość podejmowanych tematów, w głównej mierze dotyczących zagadnień „praktycznych” (tj. danych problemów) z obszaru dyplomacji. Wreszcie dostrzeżono, że dyplomacja – traktowana jako pole badań na gruncie nauk społecznych – może być ujmowana (i badana) zwłaszcza jako sieć wzajemnych powiązań między zaangażowanymi uczestnikami, jako profesja, czyli służba zagraniczna oraz analizowana w kategoriach wiążącego się z nią statusu społecznego.

W następnych rozdziałach, tj. od drugiego do szóstego, przyjrano się wyodrębnionym obszarom (polom) dyplomacji; tym samym zawierają one rozważania o charakterze (po części) „praktycznym”.

Ich kolejność nie jest przypadkowa – jest swoistym kompromisem, godzącym tak etapy rozwoju studiów nad dyplomacją (tj. wyodrębnianie się i rozwój badań w zakresie kolejnych obszarów dyplomacji), jak i wyniki badań z przeprowadzonych analiz przypadku działań Polski. Z tych względów podjęto kolejno zagadnienia dyplomacji: kulturalnej, publicznej, ekonomicznej, naukowej i cyfrowej. Przyjmując kryterium funkcjonalne, poświęcono odrębne rozdziały dyplomacji kulturalnej i dyplomacji publicznej (zachowując jednakże świadomość procesów konwergencji dyplomacji kulturalnej i publicznej, do czego wrócono w rozdziale dotyczącym tej pierwszej). Natomiast, mając na uwadze znaczenie funkcji promocyjnej w dyplomacji ekonomicznej (promocję gospodarczą państwa, którą można traktować jako narzędzie dyplomacji publicznej), w następnym rozdziale skoncentrowano się na dyplomacji ekonomicznej. Także pola dyplomacji naukowej i cyfrowej wyodrębniono, kierując się kryterium funkcjonalnym, tj. wzięto pod uwagę istniejący już w tym zakresie dorobek naukowy oraz potrzebę systematyzacji poruszanych problemów. Kierowano się tu dążeniem do wskazania na procesy „emancypacji” – czy też wykształcania się i „usamodzielniania” (kolejnych) pól dyplomacji – co uwidocznia przyrost literatury przedmiotu. Procesy te mają charakter otwarty – można zaobserwować coraz to inne obszary, w które „wkracza” dyplomacja. Tym samym dyplomację naukową czy cyfrową – choć zawężająco traktowane jako instrumenty służące do promocji państwa poza granicami – ujęto jako odrębne obszary. Kryterium przedmiotowym stają się tu „nowe” pola zainteresowania dyplomacji – świat wirtualny i media społecznościowe oraz świat nauki; „nowy” jest także krąg uczestników i zarazem adresatów działań (internauci i ludzie związani ze światem nauki, eksperci). To pozwala dyplomację naukową i cyfrową wyodrębnić od dyplomacji publicznej.

W tej części pracy dążono zatem do ustalenia zakresu przedmiotowego, jak i przedmiotowego omawianych obszarów dyplomacji. Przyjęty podział – jak wyżej zauważono – w odniesieniu do innych państw może się różnić w zależności od wyników badań ich działań w sferze międzynarodowej, warunkowanych rolą i pozycją na forum zagranicznym.

Rozdziały 2–6 mają podobną budowę. Zawarte w nich rozważania zaczynają się od przedstawienia genezy badanego zagadnienia, następnie przechodzi się do kwestii teoretycznych, po czym ilustruje się je wybranymi przykładami działań Polski – w niektórych wypadkach też rozwiązań instytucjonalnych (gdy było to zasadne) – w omawianym obszarze (polu) dyplomacji. Do ujednolicenia wewnętrznej kompozycji tych rozdziałów dążono w celu uproszczenia struktury pracy i nadania jej przejrzystości. Przywoływano niekiedy sposoby pojmowania przez inne państwa omawianych w książce rodzajów dyplomacji; zabieg ten zastosowano, aby ukazać szersze tło poruszanych problemów. Kryteria doboru przedstawianych przykładów państw związane są, po pierwsze, z zamiarem wskazania tych z nich, które w sposób szczególnie rozwijają dany obszar dyplomacji; po drugie, przywoływano te, których podejście cechuje się oryginalnością, jest wyjątkowe czy też specyficzne. Z kolei podane w tych rozdziałach wyjaśnienia stosowanych terminów uważano za istotne w dążeniu do wyznaczenia siatki pojęć.

W tym miejscu, dla oddania pełnego obrazu, trzeba zwrócić uwagę na głosy krytyczne, sprzeciwiające się wyodrębnianiu kolejnych rodzajów dyplomacji. Jako dwa główne powody podaje się, po pierwsze, niemożność dookreślenia tego, co jest w nich „nowe”, tj. aktorzy, narzędzia czy też same obszary (pola), którymi dyplomacja mogłaby „zawładnąć”. Po drugie, wskazuje się, że zbyt szerokie użycie terminu „dyplomacja” może skutkować brakiem w nim treści – „Jeśli wszystko jest dyplomacją, to nic nią nie jest” (*If everything is diplomacy, then nothing is* – Riordan 2019a: 20). Słowo „dyplomacja” jest poza tym łączone z wieloma – tak w języku potocznym, jak i naukowym bądź w wystąpieniach polityków czy w mediach etc. – określeniami (długą listę takich połączeń, także zasłyszanych, sporządził Ryszard Stemplowski; 2017: 28–30).

W trakcie pisania tej części pracy położono nacisk na uwzględnienie różnych terminów, które funkcjonują w literaturze przedmiotu i związane są z omawianym rodzajem (polem) dyplomacji, co – w założeniu – stanowi wartość dodaną książki. Podstawę do prezentowanych spostrzeżeń dała natomiast egzegeza wykorzystanych dokumentów i materiałów źródłowych oraz analiza

literatury przedmiotu. Wreszcie, podsumowanie i synteza wyników badań zawartych w pracy oraz sprawdzenie hipotezy znalazły się w zakończeniu.

Jeśli chodzi o wykorzystywane podczas prowadzonych badań materiały pierwotne i wtórne, to zamierzeniem było użycie ich w jak najszerszym zakresie. Materiały źródłowe to przede wszystkim akty prawne, oficjalne dokumenty i stanowiska oraz zawartość stron internetowych, np. resortu spraw zagranicznych i innych instytucji, rodzime i zagraniczne. Materiały te dostępne są publicznie online. Pozyskane informacje były przydatne – jak już zaznaczono – do zilustrowania zawartych w pracy rozważań teoretycznych przykładami i wyciągnięcia na tej podstawie wniosków.

Wykorzystano w szerokim zakresie materiały o charakterze wtórnym, czyli druki zwarte, rozdziały w pracach zbiorowych, artykuły naukowe. Ograniczeniem była tu objętość książki, jak i różnorodność języków, w których publikowane są prace dotyczące dyplomacji. Użyteczny był dorobek badaczy anglosaskich, ponieważ jest on – po pierwsze – obfity i – po drugie – reprezentatywny, tj. ich dzieła weszły do kanonu prac z zakresu studiów nad dyplomacją. Po trzecie – prace np. Harolda Nicolsona czy Ernesta Satowa wpisały się w nurt „praktyki dyplomatycznej” (o czym mowa w pierwszym rozdziale), czyli podjęto tu „praktyczne” problemy związane z „wykonywaniem” dyplomacji – kwestie, którymi zajmowali się Brytyjczycy. Ułatwieniem była też dostępność językowa, tj. prace te są wydane w języku angielskim.

Szczególnie istotna dla rozważań prowadzonych w pierwszym rozdziale pracy okazała się bogata twórczość Quincy’ego Wrighta, a zwłaszcza monografia *The study of international relations* z 1955 r., na której kartach autor przedstawia, w jaki sposób rozumie pole (dyscyplinę) stosunków międzynarodowych. Z kolei w toku dalszych prac wyzwaniem okazało się zidentyfikowanie głównych pozycji, które przyczyniły się do rozwoju studiów nad dyplomacją, wśród wielu innych. Tu pomocna okazała się trytomowa monumentalna pozycja *Diplomacy* (Jönsson, Langhorne, red. 2004), w której podjęto próbę zebrania najbardziej znaczących dla studiów nad dyplomacją tekstów. Szczególnie użyteczny okazał się pierwszy tom,

zatytułowany *Theory of diplomacy*, uwzględniający twórczość klasyków, takich jak wspomniani Brytyjczycy Ernest Satow czy Harold Nicolson, następnie dorobek pochodzący z czasów zimnej wojny (np. ważny artykuł Johana Galtunga i Mari Holmboe Ruge *Patterns of diplomacy: A study of recruitment and career patterns in Norwegian diplomacy*, który ukazał się na łamach „Journal of Peace Research”; 1965), a skończywszy na pracach autorów współczesnych (np. Ivera B. Neumanna, Paula Sharpa i wielu innych). W przypadku przywołanych w pracy cytatów zaproponowano tłumaczenie własne. Ze względu na podkreślany niedosyt terminów z zakresu studiów nad dyplomacją w języku polskim w prezentowanej monografii podjęto próbę zaproponowania adekwatnych pojęć polskojęzycznych. Tym samym dążono – jak zasygnalizowano – do ustalenia siatki pojęć z zakresu studiów nad dyplomacją w języku polskim. Starano się oddać sens danego pojęcia czy frazy, nie koncentrując się na tłumaczeniu literalnym, tj. „słowo za słowo”, które może być mylące bądź dla polskiego odbiorcy brzmieć sztucznie w rodzimym języku.

Jeśli chodzi o dorobek krajowych badaczy, który wykorzystano w pracy – jakkolwiek zbiór tekstów, w których rozważa się problem dyplomacji na gruncie teoretycznym, jest ograniczony – to należy przywołać monografię Beaty Surmacz *Ewolucja współczesnej dyplomacji: aktorzy, struktury, funkcje* (2015). Z kolei prace Beaty Ociepki poświęcone są dyplomacji publicznej, w tym Polski (np. 2013). Anna Umińska-Woroniecka skoncentrowała się na dyplomacji kulturalnej głównie w odniesieniu do Polski (2013, 2022). W ostatnich latach badano także zagadnienie dyplomacji naukowej (np. Szkarłat et al. 2020). Przywołane prace nie wyczerpują dorobku rodzimych autorów. Ograniczono się tu jedynie do kilku przykładów.

Prezentowana monografia kierowana jest do szerokiego kręgu odbiorców, szczególnie tych, którzy interesują się problematyką międzynarodową. Z tego względu może okazać się przydatna dla badaczy stosunków międzynarodowych czy nauk politycznych oraz praktyków, zwłaszcza dyplomatów, polityków, funkcjonariuszy organizacji międzynarodowych etc. Autorka ma nadzieję, że lektura książki będzie stanowić zachętę do dalszych studiów nad szeroko pojmowaną dyplomacją.